

Сієста у вівторок

Ґабріель Ґарсія Маркес

Переклад Віктора Часника

Потяг, вийшовши із тремтячого коридору багряних скель, помчав серед бананових плантацій, симетричних і нескінченних, а повітря стало вологим і не повернулось дихання морського бризу. Через вікно вагону увірвався задущливий дим. На вузькій дорозі, паралельній залізничній колії, пленталися вози, запряжні волами і навантажені зеленуватими гронами бананів.

По той бік дороги, в недоречних у банановому морі просторах без посадок, розташувалися офіси з електричними вентиляторами, гуртожитки з червоної цегли та резиденції з білими стільцями і невеликими столиками на терасах, між пальмами та запиленими кущами троянд.

Була одинадцята година ранку і спека ще не почалася.

— Ти краще підними скло, — сказала жінка. Інакше твоє волосся буде повне вугільної сажі. Дівчина намагалася це зробити, але підйомник був заблокований іржею.

Вони були самісінькими пасажирами в загальному вагоні третього класу. Так як дим паровозика продовжував валити через вікно, дівчина покинула своє місце і поклала на нього єдині предмети, що вони везли: поліетиленовий пакет з провізією і букет квітів, загорнутий у газету. Пересіла на сидіння напроти і подалі від вікна, обличчям до матері. Обидві були у траурному одязі, у суворій і бідній жалобі.

Дівчинці було дванадцять років, і це був перший раз, коли вона подорожувала. Жінка здавалася занадто старою, щоб бути її матір'ю через сині прожилки на повіках і маленьку, кволу і безформну фігуру, у платті, підхопленому наче сутана. Подорожувала із спиною, що міцно прилягала до спинки сидіння, утримуючі на колінах обома руками облуплений ридикюль з колись лакованої шкіри. Обидві випромінювали добросовісність людей, звиклих до бідності.

У дванадцять спека почалася. Потяг зупинився на десять хвилин на станції без поселення, щоб дозаправитися водою. Зовні, в містичній тиші плантацій, тінь виглядала чистою. Але у застійному повітрі всередині вагону відгонило сирицевою шкірою, яку підсмажували.

Потяг йшов поволі, не набираючи швидкість. Він зупинився в двох однотипних селах, з дерев'яними будинками, розписаними у яскраві кольори. Жінка нахилила голову і впала у важку дрімоту. Дівчина зняла взуття. Потім знову тицьнула в нього ноги і, не застїбаючи пряжки, пішла до туалету, взяти води, щоб намочити букет зів'ялих квітів.

Коли повернулась на місце, мати вже чекала її, щоб покормити. Вона дала їй шматок сиру, половинку бутерброду з кукурудзяної булочки і бекону, та солодкий коржик, і вийняла із пластикового пакетика собі рівну порцію.

Знов стукнуло зняте взуття. Поки вони їли, поїзд повільно перетнув залізний міст і

довго йшов повз містечка, тотожного попереднім, лише в цьому на площі був натовп. Гурт музикантів грав під нищівним сонцем веселий опус.

З іншого краю містечка, на рівнині, порепаної від посухи, закінчувались плантації. Жінка з'їла сніданок.

"Взуйся", — мовила вона.

Дівчина визирнула назовні. Не побачила нічого, крім пустельної рівнини, де поїзд знову почав спішити, але недоїдений шматок коржика поклала у пакет і швидко взула туфлі. Жінка дала їй гребінець.

"Розчеши волосся", — сказала вона.

Поки дівчина управлялась з зачіскою, паровозик почав свистіти. Жінка висушила піт на шиї і протерла долонями обличчя. Коли дівчина закінчила розчісувати волосся, потяг пройшов мимо перших будинків більшого, але сумнішого ніж попереднє, міста.

— Якщо є бажання кудись піти, зроби це зараз, — звеліла жінка. — Після, хоча будеш вмирати від спраги, ніде не проси напитися. Крім того, не кидайся плакати. Дівчина кивнула головою. Пекучий і сухий вітер, змішаний зі свистом локомотива і грюканням старих вагонів, проник через вікно. Жінка згорнула пакет з рештками їжі і кинула у свій ридикюль. На мить всеохоплююче зображення міста, у пломенистий вівторок серпня, засяяло у вікні.

Дівчина загорнула квіти у вогкі газети, відірвалася від вікна і пильно подивилася на матір. Та м'яко посміхнулася у відповідь. Потяг досвистів і зменшив хід. Через мить він зупинився.

На вокзалі нікого не було. Через вулицю, на тротуарі, затіненому мигдалевими деревами, відкритий був лише більярдний салон. Місто пливло у палаючому мареві. Жінка і дівчина зійшли з поїзда, перетнули занедбану привокзальну площу, плитка якої вже почала тріскати під тиском трави. Вони перейшли вулицю до тротуару під тінню.

Було майже дві. У цей час, переповнений сонливістю, люди дримали. Магазини, державні установи, муніципальна школа були закриті з одинадцяти і повинні були знову відкритися трохи раніше чотирьох, коли потяг повертався назад.

Залишився відкритим тільки готель навпроти станції з буфетом та більярдною, та ще пошта біля площі. Будинки, в основному були побудовані за взірцем будівель бананової компанії. У них двері були зачинені з середини та опущені жалюзі. У деяких було настільки жарко, що його мешканці обідали у дворі.

Інші поставили плетені крісла в тіні мигдальних дерев і куняли прямо на вулиці. Постійно шукаючи захисту мигдалевих дерев, жінка та дівчина пройшли по місту, не заважаючи дримоті. Вони подалися прямо до будинку священика. Жінка пошкребла нігтем металеву сітку дверей, зачекала мить і знову повторила. В середині гув електричний вентилятор. Кроків не було чути. Ледь почувся легкий скрип дверей, і негайно сторожкий голос дуже близько до металевої мережі: "Хто це?"

Жінка намагалася щось роздивитись через металеву сітку.

"Мені потрібен падре", — відповіла вона.

"Зараз він спить".

— Це терміново, — наполягала жінка.

Її голос мав неспокійну завзятість.

Двері без шуму напіввідкрились і з'явилася пухка, зріла жінка з дуже блідим обличчям і волоссям сталевого відтінку. Очі здавалися занадто маленькими позаду товстих лінз окулярів.

— Заходьте, — сказала вона і просто відчинила двері.

Вони увійшли до кімнати, насиченої запахом зів'ялих квітів. Домогосподарка підвела їх до дерев'яної лавки і подала знак сісти. Дівчина це зробила, але її мати продовжувала стояти, поглинута роздумом, з ридикюлем, затиснутим в обох руках. Не було чути ніякого шуму за електричним вентилятором. Домоправителька з'явилася біля задньої двері.

— Він каже підійдіть після трьох, — мовила вона дуже тихо. Він ліг п'ять хвилин тому.

"Поїзд повертається о пів на четверту", — сказала мати. Це була коротка і безпечна відповідь, але голос все ще був тихим, з багатьма відтінками. Жінка в будинку вперше посміхнулася.

— Добре, — сказала вона.

Коли задні двері знову зачинилися, мати сіла поруч із дочкою. Вузкий зал приймальної був бідним, охайним та чистим. З іншого боку дерев'яного бар'єру, що розділяв кімнату, стояв простий робочий стіл, покритий клейонкою, а на столі примітивна друкарська машинка поруч з квітами у вазі. Позаду знаходився парафіяльний архів. Здавалось, що це був кабінет, облаштований самотньою жінкою.

Дальні двері відчинилися, і цього разу з'явився священник, протираючи лінзи окулярів хустинкою. Тільки коли він надягав їх, стало очевидним, що він є брат жінки, що відчинила двері.

— Що можу вам запропонувати? — спитав він.

— Ключі від воріт цвинтаря, — відповіла мати.

Дівчина сиділа з квітами на колінах, а ноги схрестила під сидінням. Священник подивився на неї, потім поглянув на мати, а потім через металеву сітку вікна, на ясне і безхмарне небо.

— У цю спеку ... — сказав він. — Зможете зачекати, поки опуститься сонце?

Жінка мовчки похитала головою. Священник перейшов на інший бік бар'єру. Він витягнув з шафи загальний зошит, дерев'яну ручку з металевою вставочкою і пером, чорнильницю та сів за стіл. Волосся, якого явно не вистачало на голові, буяло на його руках.

"Чию могилу збираєтесь відвідати?" — спитав він.

— Карлоса Сентено, — відповіла жінка.

— Кого?

— Карлоса Сентено, — повторила приїжджа.

Священник знову не розумів.

— Він є злодієм, якого тут вбили минулого тижня, — сказала жінка тим же тоном.

— Я його мати.

Священник ретельно її роздивився. Вона поглядала на нього уважно, з спокійним самовладанням, і падре почервонів. Він опустил голову, щоб писати. Коли заповнював аркуш, він спитав жінку про її особисті дані, і вона відповіла без вагань, точними подробицями, ніби зчитувала. Падре почав потіти. Дівчина розстебнула застібку лівої туфлі, зняла з п'яти і тільки спиралась на неї пальцями стопи. Потім учинила те саме з правою.

Все почалося в понеділок попереднього тижня, о третій ранку та за кілька кварталів звідти. Сеньйора Ребекка, самотня вдова, яка жила в будинку повному майна, почула через шелест мжички, як хтось намагається виламати вуличні двері. Вона підвелася, намацала у шафі старовинний револьвер, з якого ніхто не стріляв з часів полковника Ауреліано Буендіа, і пішла у передню, не включаючи світла.

Керуючись не стільки дзвяканням замка, скільки страхітливостю, що накопичилася в ній за двадцять вісім років усамітнення, вона встановила в темряві не тільки місце, де були двері, але й точну висоту замку. Схопила пістолет обома руками, заплющила очі і надала спуск.

Це було вперше в її житті, коли вона вистрілила з револьвера. Відразу після детонації вона не почула нічого, крім шелесту дрібного дощичка на цинковому даху. Потім вона відчула металевий шльонок на цементному ганку і дуже низький голос, покірний, але страшенно втомлений: "О, мамо моя".

Чоловік, який зорював мертвим перед будинком, був з ламаним носом, носив різнокольорову смугасту фланель, звичайні штани з мотузкою замість пояса, і був босий. Його ніхто не знав у місті.

— Значить його звали Карлос Сентено, — пробурмотів падре, коли закінчив писати.

— Карлос Айяла Сентено, — уточнила жінка. Він був єдиним сином.

Священик повернувся до шафи. Почеплені на цвяху на внутрішньому боці дверцят два великих та іржавих ключі, були такими, як їх уявляла дівчинка і як уявляла мати коли була дитиною і як сам священник інколи уявляв, що вони є ключі святого Петра. Він зняв їх, поклав на відкритий зошит, що лежав на бар'єрі і, дивлячись на жінку, показав вказівним пальцем місце на заповненій сторінці,

— Підпишіться тут.

Жінка коряво розписалась, тримаючи ридикюль під пахвами. Дівчина підхопила квіти, підійшла до бар'єру, тягнучі взуття і пильно спостерігала за матір'ю.

Пастор зітхнув.

— Ви коли-небудь намагалися вивести його на правильний шлях?

Жінка відповіла, коли закінчила підпис:

— Він був дуже хорошою людиною.

Священник поперемінно дивився на жінку та дівчину і перевіряв з видом благочестивого ступору, що вони навіть не збиралися плакати.

Жінка безальтернативно продовжувала:

-Я говорила йому, щоб ніколи не крав щось, що лишало б когось їжі і він мене

слухав. Навпаки, до цього, коли він займався боксом, він валявся у ліжку до трьох днів, знесилений ударами.

— Йому повибивали всі зуби, — сказала дівчина.

— Саме так, — підтвердила мати. Кожен шматок, який я їла у той час, відгонив зуботичинами, якими вони нагороджували сина щосуботи ввечері.

— Божа воля незбагненна, — зітхнув падре.

Але він сказав це без особливої переконливості, почасти тому, що досвід його зробив трохи скептичним і частково через спеку. Потім він порекомендував захищати голову, щоб уникнути теплового удару.

Він вказав, позіхаючи і майже повністю засинаючи, як вони повинні були зробити, щоб знайти могилу Карлоса Сентено. Коли повернуться, їм не треба було стукати. Вони мали покласти ключ під двері і покласти там, якщо вони мали, пожертву для церкви. Жінка уважно вислухала пояснення, але подякувала не посміхнувшись.

Перед тим, як відкрити двері на вулицю, священник зрозумів, що хтось дивиться всередину, притиснувши носи до металевої сітки. Це була група дітей. Коли двері повністю відчинилися, діти розсіялися. У такий час зазвичай на вулиці нікого не було. Зараз там виявилися не лише діти. Були групи дорослих під мигдальними деревами. Падре оглянув вулицю, спотворену призмою зною, а потім до нього дійшло. Знову обережно закрив двері.

— Зачекайте хвилинку, — сказав він, не глянувши на жінку.

Його сестра з'явилася із задніх дверей, у чорному жакеті поверх сорочці для сну і розпущеним волоссям на плечах. В тиші дивилася на падре.

— Що сталося? — спитав він.

— Люди розібрались.

— Краще вийдіть із дверей внутрішнього дворика, — сказав падре.

— Це те саме, — сказала його сестра. — Все місто висунулось у вікна.

Жінка ніби аж до цього нічого не зрозуміла. Намагалася побачити вулицю наскрізь металевої мережі. Потім вона забрала букет квітів у дочки і почала рухатися до дверей. Дівчина пішла за нею.

— Почекайте, поки сонце спаде, — сказав падре.

— Вони розплавляться, — сказала його сестра, нерухома в глибині зали. Зачекайте і я позичу вам парасольку.

— Дякую, — заперечила жінка. Ми й так гарно пройдемося.

Вона узяла дівчину за руку і вийшла назовні.